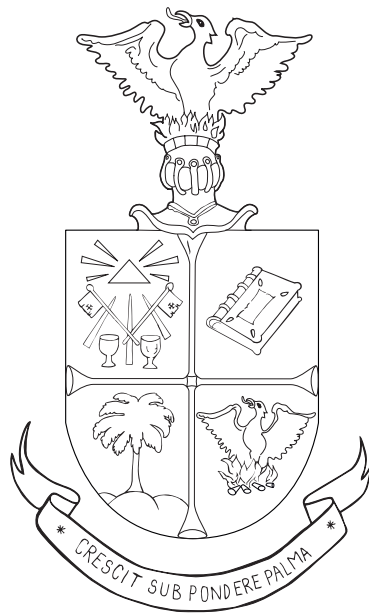

Glossa Iuridica

XII. évfolyam, 1-2. szám

Budapest, 2025

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szalma József, Szuchy Róbert, Tamás András,
Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila, Trócsányi László,
Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

VOS ESTIS LUX MUNDI – TI VAGYTOK A VILÁG VILÁGOSSÁGA

A katolikus egyház gyermekvédelmi intézkedéseiről
a családjogász szemével

KASUBA RÓBERT ISTVÁN
PhD hallgató (SZTE-ÁJTK DI)

Absztrakt

A katolikus egyház és általában az egyházak gyermekvédelmi intézkedései az érdeklődés középpontjába kerültek az elmúlt évben, főként azért, mert nem mindenki számára volt egyértelmű, hogy ilyen intézkedések egyáltalán léteznek, és ezzel kapcsolatos eljárások indulnak. Munkámban egyrészt bemutatom a katolikus egyház gyermekvédelmi rendszerének fejlődését, másrészt pedig elemzem azt a jogi dokumentumot, amely jelenleg lehetőséget ad arra, hogy a gyermek sérelmére elkövetett visszaéléseket az egyházi szervek kivizsgálják és szankcionálják, illetve ehhez az állami hatóságok segítségét, közreműködését kérik, sőt, a világi hatóságok az ügyek dokumentációját megismerhessek, és saját eljárásukban felhasználhassák. Fontos azt tudni, és megismerni, hogy az egyházak nem hagyják magukra az ilyen cselekményeket elszenvetőket, hanem gondoskodnak a szankcionálásról, de arról is, hogy a visszaéléseket hathatósan megakadályozzák.

Kulcsszavak: katolikus egyház, egyházjog, gyermekvédelem, *motu proprio*, családjog

VOS ESTIS LUX MUNDI - YE ARE THE LIGHT OF THE WORLD

About the Catholic Church's Child Protection Measures from
the perspective of a family lawyer

Abstract

Child protection measures by the Catholic Church and churches in general have come to the forefront of interest in the past year, mainly because it

was not clear to everyone that such measures existed at all and related procedures were being launched. In my study, I present, on the one hand, the development of the child protection system of the Catholic Church and, on the other hand, I analyse the legal document that currently provides the possibility for the ecclesiastical authorities to investigate and sanction child abuse and to request the assistance and cooperation of the state authorities in this regard. It also enables the secular authorities to examine the case file and to use it in their own proceedings. It is important to know and to know that churches do not abandon those who suffer such acts, but ensure that sanctions are imposed, but also that abuses are effectively prevented.

Keywords: Catholic Church, Ecclesiastical Law, Child Protection, Motu Proprio, Family Law

1. Bevezetés

Ferenc pápa, amikor a katolikus egyház gyermekvédelmi intézkedéseivel kapcsolatos legújabb dokumentumot kibocsátotta, azt így kezdte: *Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem positam*. A két latin nyelvű mondat Máté evangéliumának 5. fejezetéből származik, és Jézus egyik példázatára utal.¹ Itt azt mondja tanítványainak, „Ti vagytok a világ világossága.” Majd azzal a gondolattal folytatja, hogy „[a] hegyen épült várost nem lehet elrejtetni.” Mindenkinek mást üzen ez a gondolat, ám a keresztény gondolkodású jogász számára, – a téma szempontjából – az üzenet egyértelmű. Egyrészt, hogy nem lehet és nem szabad elrejtetni azt, ami tényszerű, másrészt pedig azt, hogy mindenkinek vállalnia kell tettei következményeit, de gondoskodni kell arról is, hogy az elkövetett hibák újra ne ismétlődhessenek meg.

Munkámban két kérdésre keresem a választ. Egyrészt arra a kérdésre, hogy mit is tesz a katolikus egyház a gyermekvédelem ügyéért? A téma tekintetében különösen kiemelendő az idén 35 éves New York-i Gyermekjogi Egyezményhez való csatlakozás, de számos olyan intézkedés is, amelyek célja a visszaélések felderítése és gyógyítása. Másrészt pedig arra a kérdésre szeretnék választ adni, hogyan is valósítható meg a gyakorlatban mindaz, amit a már említett pápai dokumentum elrendel.

1 Vö. Mt 5,13-16.

A Gyermekvédelmi Egyezmény fő célja az, hogy megteremtse a gyermekek számára alapvető szinten azokat a körülményeket, amelyek a szeretetteljes, biztonságban és az emberi méltóságuk tiszteletben tartásával történő felnövekedésükhöz szükséges. Bár a jog eszközei a szeretetet nem garantálhatják, hiszen az erkölcsi, érzelmi alapú kérdés, de a méltóságot és a biztonságot igen. Éppen ezért fontos az, hogy akik alapvetően a szeretetet, a biztonságot és a méltóságot hirdetik, semmilyen módon ne sértsék meg azt, és ha ez mégis megtörténne, megfelelő módon szankcionálhatóvá válják cselekedetük. A felnőttek és a gyermekek kapcsolata a bizalmon alapul, és ezt nem lehet semmilyen módon sem megsérteni, mert ha a bizalom elveszik, akkor a gyermek sérül, sérülékennyé és sebezhetővé válik.

Több kérdés merül fel, de egyértelmű, hogy egyik kérdésre sem könnyű úgy válaszolni, ha a katolikus egyház belső működését a kutató nem ismeri. Én mégis elsősorban a családjogász „szemüvegén” keresztül próbálom megadni a válaszokat a kérdésekre, annak ellenére, hogy teológusként az egyház belső működését is jól ismerem.

2. Rövid történeti áttekintés az intézkedésekkel kapcsolatban

Időrendben elsőként kell megemlítenem az 1989. november 20-án New Yorkban elfogadott ENSZ egyezményt a gyermekek jogairól, amelyhez a Vatikánvárosi Állam az első között csatlakozott. A csatlakozással kapcsolatos történésekről egy későbbi részben szeretnék részletesebben is beszélni. 1990-ben II. János Pál pápa a UNICEF World Summit for Children című csúcstalálkozójára apostoli üzenetet küldött, amelyben kiemelte a Gyermekjogi Egyezmény fontosságát, és a gyermekek védelmének és jogaik biztosításának fontosságát.² 2001-ig az egyes egyházmegyék hatáskörébe tartozott a visszaélések kivizsgálása és szankcionálása, ám ez nem bizonyult hatékonynak. 2001-től a Hittani Kongregáció³ hatáskörébe tartozik az egyházi személyek által kiskorúakkal szemben elkövetett visszaélések

2 *Message for the first World Summit for Children (September 22, 1990)*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/messages/pont_messages/1990/documents/hf_jp-ii_mes_19900922_vertice-onu-bambini.html (2024. 11. 20.)

3 A Hittani Kongregáció (latinul: Congregatio pro Doctrina Fidei), régebbi nevén Szent Officium a Római Kúria egyik hivatala (dikasztériuma), amelyet 1542-ben alapítottak és elsődleges feladata az egész katolikus világban előmozdítani és védelmezni a hitről és erkölcsről szóló tanítást; illetékes mindenben, ami ezt a tárgykört valamiképpen érinti. Másik feladata: gondoskodni arról, hogy bármilyen módon terjesztett tévedés miatt a hit és az erkölcs kárt ne szenvedjen.

kivizsgálása és szankcionálása, ami hatékonyabbnak bizonyul. II. János Pál pápa 1996-ben elrendelte, hogy a 18. életévüket be nem töltött személyekkel kapcsolatos visszaélések kerüljenek fel a Hittani Kongregáció által vizsgálható, és szankcionálható deliktumok listájára. A Hittani Kongregáció 2001-ben elkészítette a *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*⁴ kezdetű motu proprio-t,⁵ amely három olyan fontos deliktum-csoportot⁶ határoz meg, amelyek a Kongregáció hatáskörébe tartoznak, ezek az Eucharisztia elleni vétségek, a bűnbánat szentsége elleni vétségek és az erkölcs elleni vétségek. E három közül munkám szempontjából az erkölcs elleni vétségek csoportja jelentős számomra, hiszen ezek körébe tartozik a Tízparancsolat hatodik parancsának⁷ megsértése, amelyet a lelkész 18 éven aluli kiskorúval követett el,⁸ illetve e körbe tartozik a tizennyolc éven aluli gyermekek pornográf képeinek megszerzése, birtoklása, bemutatása vagy nyilvánosságra hozatala kéjvágy vagy haszonszerzés céljából, pap által, bármilyen módon és eszközzel.⁹ E két súlyos bűncselekmény esetében a motu proprio az egyházjog által alkalmazott legsúlyosabb büntetési formákat, – beleértve a klerikusi állapottól való megfosztást is,¹⁰ – rendeli alkalmazni. Ezzel az ilyen esetek a legsúlyosabb bűnök (*delicta graviora*) közé sorolódtak. Ugyanebben az évben II. János Pál pápa bocsánatot kért az ilyen cselekményekért, és ezeket az egyház tanításával mélyen ellentmondónak jelentette ki. Utódja XVI. Benedek pápa folytatta elődje munkáját, 2010-ben levelet intézett az ír katolikus egyház tagjaihoz, a felderített visszaélésekkel kapcsolatban, amely levél ugyan nem jogi dokumentum, de mégis hatalmas mérföldkő abban a küzdelemben, amely a katolikus egyházat elvezette a munkám címében megnevezett jogi dokumentum megalkotásához.¹¹ 2011-ben a

4 A cím jelentése: A szentségek védelme.

5 A motu proprio (latin: „saját kezdeményezésből”) a pápa saját kezdeményezésére – nem valakinek a kérvénye alapján – kiadott törvény vagy közigazgatási rendelkezés.

6 Delictum: bűncselekmény, olyan cselekvés, amellyel az elkövető valamely isteni vagy egyházi törvényt megsért.

7 „Ne paráználkodj!”

8 Vö. II. János Pál: *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/motu_proprio/documents/hf_jp-ii_motu-proprio_20020110_sacramentorum-sanctitatis-tutela.html (2024. 11. 26.)

9 <https://menofmelchizedek.org/sacramentorm-sanctitatis-tutela-2021-revision> (2024. 11. 26.)

10 Codex Iuris Canonici, 1336. kán. – 1. §. „A jóvátevő büntetések, melyek a tettest örökre vagy meghatározott, illetve meghatározatlan időre sújthatják, azokon az egyebeken kívül, amelyeket esetleg a törvény elrendelt.”

11 *Pastoral Letter of His Holiness Benedict XVI to the Catholics of Ireland* (March 19,

Hittani Kongregáció szintén levelet intézett a világ püspökeihez, amelyben azt kérte, hogy a püspöki konferenciák segítsék a munkáját a visszaélések eseteinek kezelésében azzal, hogy irányelveket dolgoznak ki, vagy a már meglévőket felülvizsgálják.¹² Jogi szempontból azért fontos ez a levél, mert első alkalommal kerül szóba az, hogy az egyházi vizsgálatot követően az egyházi hatóságnak együtt kell működnie a polgári hatóságokkal, azaz a gyónás szentségének¹³ megsértése nélkül mindig be kell tartani a polgári jogi előírásokat az ilyen bűncselekmények kijelölt hatóság felé történő bejelentésére vonatkozóan.

2012-ben a katolikus egyház a pápai jogú Római Gergely Egyetemen¹⁴ létrehozta a Gyermekvédelmi Központot, amely elsősorban előadásokkal, konferenciákkal és kurzusokkal segítette az áldozatokat a gyógyulási-gyógyítási folyamat során, illetve a megelőzés érdekében.¹⁵

Ugyanebben az évben a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia is kibocsátja az „Irányelvek a kiskorúak védelmében” c. dokumentumát, amely tulajdonképpen a pápai leirat alapján határozza meg a visszaélésekkel kapcsolatos eljárásrendet.¹⁶

2014-ben Ferenc pápa felállította a kiskorúak védelmére szolgáló pápai bizottságot, amelynek feladata a kiskorúak sérelmére elkövetett szexuális visszaélések megelőzése és hatékony kezelése.¹⁷ Ehhez megfelelő jogi háttérrel biztosít a bizottság alkotmánya, amely egyrésztől kifejti, hogy a katolikus egyház 'zéró toleranciát' hirdet a kiskorúakkal kapcsolatos bármilyen fajta visszaélésekkel szemben, világos és átlátható struktúrát és kommunikációt biztosít, biztosítja az áldozatok védelmét és a nyílt kommunikációt a közösséggel, ezen kívül a vádak megalapozottságának

2010), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100319_church-ireland.html (2024. 11. 26.)

12 *Circular letter to assist Episcopal Conferences in developing guidelines for dealing with cases of sexual abuses of minors perpetrated by clerics.* https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20110503_abuso-minori_en.html (2024. 11. 26.)

13 A gyónás szentsége a belső fórumhoz tartozik: a lelki élet jogi bizonyítékokkal nem igazolható, belső világához.

14 Pontificia Università Gregoriana.

15 Center of Child Protection (CCP), <https://www.unigre.it/en/ua/centres/centre-for-child-protection/> (2024. 11. 26.)

16 Vö. „Irányelvek a kiskorúak védelmében, 2012. szeptember 4-5.” <https://www.gyermekvedelemkft.hu/wp-content/uploads/2019/09/MKPK-Ir%C3%A1nyelvek-a-kiskor%C3%BAak-v%C3%A9delm%C3%A9ben.pdf> (2024. 12. 04.)

17 Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori.

gyors kivizsgálását ígéri, ugyanakkor biztosítja a megvádolt személy emberi jogainak tiszteletben tartását is, különös tekintettel az ártatlanság vélelmének kérdésére.¹⁸ A bizottság 18 tagból áll, és tagjai között elismert gyermekvédelemmel foglalkozó szakemberek foglalnak helyet. Ferenc pápa a bizottság megalapításának indokolásaként a következő nyilatkozatot tette: „Fájdalmas tények kényszerítették az egyházat a lelkiismeret mélyreható vizsgálatára, és az áldozatok és a társadalom által az okozott sérelemért való bocsánatkéréssel együtt különféle kezdeményezések határozott elindításához vezettek. Azzal a szándékkal, hogy helyreállítsák a károkat, igazságot tegyenek, és minden lehetséges eszközzel megakadályozzák a hasonló esetek jövőbeni megismétlődését.”¹⁹

2016-ban Ferenc pápa egy újabb motu proprio-t bocsátott ki, „Mint szerető Anya...” címmel: e dokumentumban a pápa kifejtette, hogy a gyermekek és a sérülékeny felnőttek védelme saját egyházmegyéje területén elsősorban a püspök feladata. Leírja, hogy amennyiben a megyéspüspök gondatlanul jár el, és ezzel a cselekményével fizikai, erkölcsi, szellemi vagy vagyoni kárt okoz, hivatalából elmozdíthatóvá válik. A gyermekvédelem szempontjából ez a rendelkezés azért jelentős, mert ha a megyéspüspök a kiskorúakkal kapcsolatos visszaélésekről tudomást szerez, és azokat vagy nem veszi figyelembe, vagy esetlegesen eltussolja, szintén elmozdíthatóvá válik. Ez a rendelkezés elősegíti azt, hogy a megyéspüspök hatékonyan vizsgálja ki a bejelentett eseteket.²⁰

Végül 2019-ben Ferenc pápa újabb motu proprio-t bocsátott ki, *Vos estis lux mundi* címmel, amely szabályozza a visszaélések bejelentését követő teljes eljárást, és amelyet a továbbiakban fogok bemutatni.

18 Vö. Universal Guidelines Framework, <https://www.tutelaminorum.org/wp-content/uploads/2024/05/EN-Guidelines-book-01Abr24.pdf> (2024. 12. 07.)

19 *Chirografo del Santo Padre Francesco per L'Istituzione della Pontificia Commissione per la Tutela Dei Minori*. https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2014/documents/papa-francesco_20140322_chirografo-pontificia-commissione-tutela-minori.html (2024. 12. 07.)

20 *Lettera Apostolica in forma Motu Proprio del Sommo Pontefice Francisco: Come una Madre Amorevole*. https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160604_come-una-madre-amorevole.html (2024. 12. 10.)

3. A Vatikán és a New York-i Gyermekvédelmi Egyezmény kapcsolata

3.1. A Vatikán államiságának kérdése

Azt már előzetesen le kell szögezni, hogy éles különbséget kell tennünk a nemzetközi jogalanyiség szempontjából a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam között. A 'Szentszék' kifejezéssel azt a lelki entitást jellemezzük, amely nem körülhatárolható, tehát a klasszikus értelemben nem felel meg az 'állam' kritériumainak, azaz nincsen konkrétan körülhatárolható államterülete, lakossága és kormányzata. Ennek értelmében a Szentszék jogalanyisége nem azonosítható az államok objektív jogalanyiségével, és nem tekinthető erga omnes hatályúnak.²¹ A Szentszék a nemzetközi jog sui generis alanya, amelyet a többi államok elfogadtak, és amelynek szuverenitása eltér a többi államtól. A pápát egyetlen államnak sincsen joga ellenőrizni, és bár nem államfője a Szentszéknek, mégis a nemzetközi jog független alanyként kell rá tekinteni.²²

Ugyanakkor a Vatikánvárosi Állam államnak tekinthető alakzat, hiszen az államiság kritériumainak megfelel, területtel, lakossággal és központi irányítással rendelkezik. A vatikáni állampolgárság azonban nem a *ius soli*²³ vagy a *ius sanguinis*²⁴ elve alapján határozható meg, hanem az úgynevezett *ex iure* elv alapján, mivel a Vatikán állampolgárai többségében egyházi személyek, és csak nagyon kis mértékben világi személyek. A világi személyek közé tartoznak a Svájci Gárda tagjai, akiknek azonban nőtlennek kell lenniük, illetve más világi alkalmazottak is, akik esetlegesen és nagyon kis számban élnek családjukkal a vatikáni államterületen. Így a vatikáni állampolgárság sem születés jogán, sem az alapján nem szerezhető meg, hogy a gyermek egyik szülője vatikáni állampolgár lenne, ugyanis a vatikáni alkalmazottak általában nem ezen állam, hanem Olaszország állampolgárai.

1990-ben a Vatikán – mint önálló állam – az elsőként ratifikálta a New York-ban 1989. november 20-án kelt ENSZ Gyermekjogi Egyezményt.

21 Kovács Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2011, 288.

22 Kiss Amarilla: *A nemzetközi jog különleges alanyai*. In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor), 2019. <http://ijoten.hu/szocikk/a-nemzetkozi-jog-kulonleges-alanyai> (2024. 12. 12.)

23 A születési állampolgárságot jelenti, vagyis amikor valaki egy állam területén való megszületésével szerez ottani állampolgárságot.

24 Egy állam állampolgárságát megkaphatja az, akinek legalább az egyik szülője az adott állam polgára.

A Szentszék és a Vatikánvárosi Állam elkülönül egymástól, így kérdésként merül fel, hogy tulajdonképpen a Gyermekjogi Egyezmény ratifikálásakor melyik entitás részére vállalt kötelezettséget az aláíró, hiszen a közbeszéd a Vatikánt és a Szentszéket szinonimaként említi.²⁵

3.2. A Vatikán, mint a Gyermekjogi Egyezmény részese

A nemzetközi szerződésekről szóló 1969. évi bécsi egyezmény a szerződés fogalmát úgy határozza meg, hogy az államok között írásban kötött és a nemzetközi jog által szabályozott olyan megállapodás, amely egy, vagy több fennálló kérdést vagy problémát a jog eszközeivel rendez.²⁶ Ezáltal egyértelművé válik, hogy nemzetközi szerződést csak két állam, vagy olyan szervezet köthet, amelynek a szerződéskötéshez való jogát a nemzetközi jog elismeri, így az ENSZ által létrehozott, a világ összes államára vonatkoztatható egyezmény aláírására is csak állam, vagy ilyen szervezet jogosult. Bár a Vatikán nemzetközi jogalanyiséga nem kérdőjelezhető meg, hiszen azt majdnem minden állam elismeri, a nemzetközi szerződések ratifikálásának joga nem Vatikán államot, hanem a Szentszéket illeti meg. A Gyermekjogi Egyezményhez való csatlakozás mindazonáltal meglátásom szerint azért kifejezetten a Vatikánvárosi Államot jogosítja és kötelezi közvetlenül, mert elképzelhetetlen az, hogy a Szentszék – mint a nemzetközi jog sajátos alanya – ezen egyezmény rendelkezéseit ki tudná terjeszteni az 1 milliárd 300 millió katolikust számláló egész katolikus egyházra, mivel ezek az emberek számos más állam területén élnek, amely államok, esetenként maguk is részesei a Gyermekjogi Egyezménynek. Tehát álláspontom szerint az Egyezmény szoros értelemben véve kifejezetten a Vatikánvárosi Állam tekintetében bír kötelező erővel, és ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy a Vatikánvárosi Állam nyújtja be 5 évenként az egyezményben vállalt országjelentéseket is.

Az Egyezmény ratifikálásával egy időben a Vatikán három fenntartást is fűzött az Egyezményhez. Az elsőt az Egyezmény 24. cikkének 2. pontja f) szakaszához: a „családtervezési és nevelési szolgálatok” fogalmát csak azokra a módszerekre tekinti irányadónak, amelyek az Egyház erkölcsi

25 Pl. nemzetközi jogi fórumokon Holy See/Vatican.

26 Vö. a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről szóló 1987. évi 12. törvényerejű rendelet 2. cikk, 1. pont a) szakaszával.

elvárásainak megfelelnek, azaz természetes családtervezési módok.²⁷ A második lényege, hogy az Egyezmény cikkeit úgy értelmezi, hogy azok a szülők elsőleges és elidegeníthetetlen jogait védelmezzék.²⁸ És végül a harmadik fenntartás alapján az Egyezmény a gyakorlatban a Vatikánvárosi Állam területén, annak különleges státusza miatt csak részben alkalmazható.²⁹ Ezzel fenntartja a Vatikánvárosi Állam területére vonatkozóan a kánonjog szupremáciáját. Ezen kívül a Vatikán az egyezményhez fűzött még egy nyilatkozatot is.³⁰ Mindezek alapján látható, hogy a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazása a teljes katolikus egyház mintegy 1 milliárd 390 millió tagjára nézve központi szabályozás alkalmazásával nem lehetséges, hanem azt az egyes részes államok saját jogukba építve alkalmazzák. A Vatikánvárosi Állam tekintetében az Egyezmény alkalmazása lehetséges, sőt, annak alkalmazásáról az 5 évenkénti országjelentéseket a Vatikánvárosi állam be is nyújtja, ám mint globális vallási szervezetet az egyezmény nem köti, noha annak alkalmazását és betartását erkölcsi iránymutatásként kiemelten fontosnak tekinti.

Kérdésként merült fel még egyes államok részéről, hogy közvetlenül a Szentszék felelősségre vonható-e az egyes államokban működő részegyházak egyházi tisztségviselői által gyermekek sérelmére elkövetett visszaélések tekintetében. A J.C. és társai kontra Belgium-ügyben³¹ az Emberi Jogok Európai Bírósága azt a megállapítást tette, hogy ilyen jellegű felelősségre vonásra a bíróságnak nincsen lehetősége, lévén, hogy a Vatikán, – mivel szuverén államról van szó – mentelmi joggal bír.³²

27 Gyermekjogi Egyezmény 24. cikk, 2. pont f) szakasz: Az Egyezményben részes államok erőfeszítéseket tesznek a fenti jog teljes körű megvalósításának biztosítására, és alkalmas intézkedéseket tesznek különösen arra, hogy fejlesszék a megelőző egészséggondozást, a szülői tanácsadást, valamint a családtervezési nevelést és szolgálatokat.

28 13. és 28. cikk, oktatáshoz való jog; 14. cikk, vallásszabadsághoz való jog; 15. cikk, egyesüléshez való jog és a 16. cikk magánélet védelméhez való jog kapcsán.

29 Consideration of reports submitted by States parties under article 12, paragraph 1, of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, GE.12-47122 ; IV. rész, 9. pont.

30 Lux Ágnes: *Gyermekjogok és a kereszténység: a Szentszék nemzetközi gyermekjogi kötelezettségei*. Budapest, HVG-Orac Kiadó, 2022, 72-73.

31 J.C. and Others v. Belgium - 11625/17. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-13427%22%5D%7D> (2024. 12. 13.)

32 Az ügy lényege: A kérelmezők kártérítési keresetet nyújtottak be a belga bíróságokhoz a Szentszék, a Belga Katolikus Egyház több magas rangú lelkésze és néhány katolikus egyesület ellen, az egyház szexuális visszaélésekkel szembeni strukturális

4. A katolikus egyház büntetőjogi intézkedései és a *Vos estis lux mundi motu proprio*

A katolikus egyház gyakorlata szerint a 'bűn'-nek mint fogalomnak két dimenziója van. Egyrészt a lelki értelemben vett bűn, amelynek az elégtételezése is a lelki síkon zajlik, másrészt a szoros értelemben vett bűncselekmény, aminek nem csak lelki, hanem adminisztratív és hatalmi ellentételezése is van. A büntetőjog kettős célja egyrészt el kívánja érni a tettes megjavítását, másrészt pedig a közösség védelmét és érdekeit szolgálja,³³ amit egyrészt az igazságosság helyreállításával, másrészt a botrányt okozó cselekmény helyrehozatala útján kíván elérni. Az egyházi büntetőjog igen szorosan az állami büntetőjog eleméleteire épül, de sajátos jogrendszeréből fakadóan egyiket sem alkalmazza teljeskörűen. A gyermekbántalmazások tekintetében a *motu proprio* tartalmazza a 'gyógyítás' kifejezést, amely kifejezésen a gyógyító büntetések kell érteni. Az úgynevezett cenzúrák alapvetően olyan büntetések, amelyek lényege a bűncselekményt elkövető makacsságának megváltoztatása.³⁴ Három ilyen gyógyító büntetés alkalmazására kerülhet sor, ezek a kiközösítés, az egyházi tilalom és a felfüggesztés. E háromból tanulmányom tárgya tekintetében a második és a harmadik elem a lényeges, mivel ezek alkalmazását írja elő a *motu proprio*. Az egyházi tilalom lényegét tekintve hasonló, mint a kiközösítés, ám annak csak bizonyos részeit tartalmazza.

Az egyházi tilalom alá eső nem vehet részt szolgálattevéként az egyházi szertartásokban, tehát papként nem végezheti a szentmiséket és egyéb liturgikus cselekményeket, ezen kívül a szentségek³⁵ és szentelmények³⁶ végzése is tilos a számára, valamint ezek megkísérlése esetében a cselekményt meg kell szakítani. Ez azért lényeges a *motu proprio* elemzése szempontjából, mert ebben az esetben az az egyik cél, hogy az eljárás alá vont személy ne érintkezessen semmilyen módon azokkal a gyermekkorú személyekkel, akik

hiányosságai miatt okozott károk okán. A kereset lényege az volt, hogy a belga katolikus egyháznak nincsen megfelelő szervezeti egysége a visszaélések kiszűrésére és megfelelő szankcionálására.

33 Vö. ERDŐ Péter: *Egyházjog*. Budapest, Szent István Társulat, 2023, 608.

34 Uo. 624.

35 Az egyház küldetésének megvalósítását elősegítő jelek és eszközök. A hét szentség eredeti sorrend szerint: keresztség, bérmlás, eucharisztia, bűnbocsánat, betegek kenete, házasság, egyházi rend.

36 Az egyház által alapított jelek, amelyek az emberi élet bizonyos körülményeit szentelik meg.

esetlegesen érintettek lehetnek a visszaélések kapcsán. Ám ez a cenzúra nem csak egyházi, hanem világi személyek kapcsán is alkalmazható.

A felfüggesztés azonban kizárólagosan a klerikusi állapotban lévő személyek³⁷ esetében alkalmazható. Alkalmazása esetében a cenzúra alá eső személy el van tiltva a klerikusi állapotából fakadó minden hatalom gyakorlásától, valamint az ezen állapot alapján elnyert összes hivatal gyakorlásától. Ez azt jelenti, hogy az egyházi rend valamely fokozatán³⁸ álló személy nem szolgálthat ki szentséget vagy szentelményt, illetve pl. ha plébános³⁹ beosztásban van, akkor az ezzel járó hatalmat sem gyakorolhatja. E szabályozás leírása a civil joggal foglalkozó jogász számára azért tűnhet túlzóan bonyolultnak, mivel az feltételezi az egyházjogi szakzsargon ismeretét is.

A büntetendő cselekményeket súlyosítják azok a körülmények, amelyek a tanulmányom tárgya tekintetében is jelentősek, ezek pedig a visszaesés, vagyis ha az egyházi személy folytatólagosan követ el olyan visszaélést a gyermekkorúval szemben, amely megvalósítja a büntetendő cselekményt. Ez lehet szexuális, fizikális vagy intellektuális cselekmény is. Ugyancsak súlyosító körülmény a hivatali hatalommal való visszaélés, amennyiben az egyházi személy hatalmi befolyását, vagy hivatali hatalmát felhasználva kényszeríti a gyermekkorút szexuális cselekmény végzésére, vagy fizikailag bántalmazza, illetve intellektuális módon a sérelmére büntetendő cselekményt követ el, pl. pornográf anyagokat ad át neki, vagy ilyen megtekintésére kényszeríti stb.⁴⁰

A tanulmányom tárgyát képező pápai dokumentum az egyház büntetőjogi intézkedéseinek gyakorlatba ültetésével hatékonyan szeretné rendezni az egyházi személyek által gyermekekkel szemben elkövetett bármiféle visszaélés kivizsgálását és szankcionálását. A szankcionálás elsődlegesen egyházi szinten, majd amennyiben szükséges, akkor az állami büntetőjog alkalmazásával, a bűnüldöző szervek bevonásával és az állam büntető-rendszerének segítségével történik.

37 Olyan, a katolikus egyházban a papság valamely fokára szentelt személy, aki ezen állapotából fakadó jogait és kötelezettségeit gyakorolhatja.

38 Az egyházi rendnek három fokozata van: a diakónus vagy szerpap, a presbiter vagy áldozópap, és az episcopus vagy püspök.

39 A latin szertartású katolikus egyházban a plébános a plébánia közösségének a püspök által kinevezett saját lelkipásztora.

40 Vö: ROMANO, Francesco: *Il motu proprio «Vos estis lux mundi» e le nuove procedure introdotte per prevenire e contrastare i crimini di abuso sessuale*. <https://www.ilmantellodellagiustizia.it/giugno-2019/il-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-e-le-nuove-procedure-introdotte-per-prevenire-e-contrastare-i-crimini-di-abuso-sessuale?print=print> (2024. 12. 20.)

5. A pápai dokumentum részletszabályai

A pápai dokumentum szövegét nagy mértékben a Gyermekjogi Egyezmény gondolkodásából merítette, ugyanis az egyezmény szabályozásának egy része megjelenik a pápai dokumentum szövegében is. A dokumentum célja az egyházi szolgálattevők által gyermekekkel szemben elkövetett visszaélések kiszűrése és szankcionálása.

Ferenc pápa a jogszabály céljának meghatározásaként így fogalmaz: „A szexuális visszaélés bűncselekményei sértik Urunkat, testi, pszichés és lelki károkat okoznak az áldozatoknak és megsebzik a hívek közösségét. Azért, hogy ezen jelenség többé semmilyen formában ne fordulhasson elő, szükséges a szív mély és folyamatos megtérése, amelyet konkrét és hatékony tetteknek kell hitelesíteniük. (...) Ebből adódóan célszerű, hogy egyetemes jelleggel eljárasmódokat dolgozzunk ki, hogy azon bűntetteket, amelyek a hívek bizalmát eljártsszák, megelőzzük és legyőzzük.”⁴¹

5.1. A jogszabály hatálya és a büntetendő cselekmények

A jogszabály alkalmazási területe, – amelyet személyi hatálynak is tekinthetünk – három kategóriára terjed ki: a klerikusokra,⁴² a megszentelt élet intézményeiben⁴³ működő nem klerikus egyházi személyekre, és az apostoli élet társaságaihoz⁴⁴ tartozó személyekre. Tehát szorosan véve azokat a személyeket kell a jogszabály hatálya alá tartozóknak tekinteni, akik a katolikus egyházban vagy felszentelt személyek, vagy szerzetesként teljesítenek szolgálatot. Az ilyen személyek büntetethetőségének kérdése a tisztaság fogadalmának megsértése kapcsán merül fel alapvetően. A büntetethetőség szempontjából lényeges, hogy a büntetendő cselekményt a klerikus egyszeri alkalommal, vagy folytatólagosan követi-e el, és hogy

41 Vö. *Vos estis lux mundi motu proprio*. Általános rendelkezések. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/vos-estis-lux-mundi> (2024. 12. 20.)

42 A római katolikus egyház klérusa az egyházi rend, amely felszentelés (ordinatio) által az egyház közvetlen szolgálatára és az egyházi hatalom gyakorlására van hivatva, ez alkotja a szoros értelemben vett papságot.

43 *Instituta vitae consecratae*: intézményes formák, melyekben a tagoknak vállalniuk kell a szegénység, a tisztaság és az engedelmesség evangéliumi tanácsait. Ezek a hagyományos értelemben vett, régi történelemmel rendelkező szerzetesrendek.

44 A szerzetességhez hasonló intézmény a II. vatikáni zsinat után. Tagjai szerzetesi fogadalmak nélkül követik a társaság sajátos célját, testvéri közösségben élnek, és szabályzatuk révén töreksenek a szeretet tökéletességére.

milyen módon hajtja azt végre (pl. erőszakkal, fenyegetéssel, vagy nyilvánosan).⁴⁵

A jogszabály időbeli hatálya vonatkozásában úgy tekinthetjük, hogy azt a hatálybalépésétől kezdve folyamatosan alkalmazni kell, míg a területi hatály tekintetében kijelenthető, hogy azt minden olyan egyházi igazgatási egységben alkalmazni kell, ahol papok, szerzetesek, vagy az apostoli élet társaságához tartozó személyek szolgálatot teljesítenek.

A jogszabály által meghatározott büntetendő cselekmények köre kógensen meghatározott, ám egyfajta keretjogszabályként is értelmezhető. Egyrésztől a Tízparancsolat 6. parancsa elleni cselekmények tartoznak ide: azaz valakinek erőszak vagy fenyegetés, illetve tekintéllyel való visszaélés által arra kényszerítése, hogy szexuális cselekményt hajtson végre vagy szenvedjen el; szexuális cselekmény végrehajtása kiskorúval vagy kiszolgáltatott személlyel, illetve a gyermekpornográfiát tartalmazó anyag előállítása, felajánlása, forgalmazása vagy birtoklása, akár telekommunikációs és informatikai úton, csakúgy, mint kiskorú vagy kiszolgáltatott személy pornográf bemutatásban való részvételre csábítása vagy rábírása. Másrésztől olyan cselekmények, amelyek arra irányulnak, hogy a bűncselekménnyel vádolt személy cselekményét elfedjék, illetve az ezek kivizsgálására indult civil vagy az egyházi, közigazgatási vagy büntetőjogi vizsgálatokat befolyásolják vagy kijátsszák.⁴⁶

5.2. A pápai jogszabály és a Gyermekjogi Egyezmény hasonló szabályozási gondolkodása

A jogszabály tartalmaz néhány olyan fogalommeghatározást is, amelyek egybeesengenek a Gyermekjogi Egyezmény szabályozásával. Így kiskorúnak kell tekinteni minden 18. életévét be nem töltött személyt. Ez egyrészt egyezik az Egyházi Törvénykönyv 97. kánonjának⁴⁷ rendelkezéseivel, másrésztől összhangban áll a Gyermekjogi Egyezmény 1. cikkének⁴⁸ rendelkezéseivel is. Az egyházi törvény a latin 'minor' azaz kiskorú kifejezést alkalmazza a 18. életévét be nem töltött személyre, míg az egyezmény a 'child', azaz gyermek

45 Vö. COMOTTI, Giuseppe: *I delitti contra sextum e l'obbligo di segnalazione nel Motu proprio "vos estis lux mundi". Ius Ecclesiae*, 2020, 32 (1), 248.

46 Uo. 244.

47 C.I.C. 97. kánon - 1. §. „Nagykorú az a személy, aki betöltötte tizennyolcadik életévét; ha ezt a kort még nem érte el, kiskorú.”

48 Gyermekjogi Egyezmény, I. Rész, 1. cikk: „Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”

kifejezést használja.⁴⁹ Az egyházi jogszabály szintén meghatározza a kiszolgáltatott személy fogalmát is, e kategóriába a beteg, kiszolgáltatott, pszichésen sérült, vagy személyes szabadságától tartósan vagy alkalmilag megfosztott személyeket sorolja. Az Egyházi Törvénykönyv szintén rendelkezik a pszichésen sérült személyek jogairól, és úgy rendelkezik, hogy az ilyen személyt úgy kell tekinteni mint a gyermekeket, azaz ilyen értelemben illetik meg jogok.⁵⁰ Hasonlóképpen az Egyezmény is felállít szabályozást, különösen is a 19. cikk 1. pontja⁵¹ keretében, amely a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától kívánja megóvni, illetve a 39. cikk⁵² alapján, amely az ilyen bánásmódban részesült gyermekek rehabilitációjáról beszél.

Az ilyen visszaéléseket kizárólag az e célra felállított bejelentési rendszeren keresztül lehet jelezni az illetékes egyházmegye Gyermekvédelmi Szakszolgálatának. Ez lehetséges online, internetes felületen keresztül, vagy pedig írásban, hagyományos levél formájában is. Az így beérkezett adatok és információk védelmét a CIC 471. kánonja értelmében azzal látja el az azt kezelő szerv, hogy az ilyen adatok a hivatali titoktartás korlátja alá tartoznak.⁵³ Amennyiben egy klerikusnak jut tudomásra ilyen visszaélés,

49 Vö. Lux i. m. 61.

50 C.I.C. 99. kán. – „Aki általában nem rendelkezik esze használatával, azt úgy tekintjük, mint aki nem felel magáért, és a gyermekekhez hasonló elbírálás alá esik.”

51 19. cikk, 1. „Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.”

52 Gyermekjogi Egyezmény, 39. cikk: „Az egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a durva bánásmód, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód bármely más formájának, illetőleg a fegyveres konfliktusnak áldozatává vált bármely gyermek testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését megkönnyítsék. Ennek a rehabilitációnak és a társadalomba való beilleszkedésnek a gyermek egészségét, önbecsülését és emberi méltóságát fejlesztő körülmények között kell történnie.”

53 CIC 471. kánon: „Mindazok, akiket ebben a hivatalban állandó szolgálatra felvesznek, kötelesek: 1. ígéretet tenni feladatuk hűséges ellátására a jog vagy a püspök által meghatározott mód szerint; 2. a titoktartásra azok között a határok között és azon a módon, ahogyan a jog vagy a püspök meghatározta.”

azonnal köteles azt jelenteni, ez alól a kötelezettség alól kivételt képez az az eset, ha az információ a gyónás kiszolgáltatása⁵⁴ során jut tudomására, ez esetben a gyónási titok⁵⁵ védelme érdekében felmentést kap a jelentés alól.⁵⁶ Ebben az esetben a klerikus akinek így jut tudomására információ, csak arra biztathatja azt a személyt, akitől az származik, hogy önként keresse fel az egyházi hatóságot.

Bárki tehet bejelentést és bármely egyházmegye püspökénél megteheti, ezen kívül a Szentszékhez is lehet közvetlenül, vagy annak az adott államon belüli képviselője, az apostoli nuncius⁵⁷ segítségét kérve fordulni. A bejelentést tevő személyt semmilyen retorzió és diszkrimináció nem érheti. Ebbe bele kell érteni azt az esetet is, ha valaki a gyóntatót hamisan jelenti be, azzal, hogy a gyónási titok kötelezettségét megsértette, illetve, hogy a gyermekkorúval szembeni cselekményt a szentség kiszolgáltatása alatt követte el.⁵⁸ Ez az esetkör megfelel a Btk. 226. § szerinti rágalmazás, illetve 227. § szerinti becsületsértés kategóriáinak.⁵⁹

54 A katolikus egyház szerint a gyónás Jézus által alapított bűnbánati szentség. A katolikus tanítás szerint ugyan a keresztség teljes bűnbocsánattal jár, de (a Katekizmus fogalmazása szerint) a keresztség „nem szabadít meg emberi természetünk gyöngeségétől és bűnre való hajlandóságunktól”.

55 A bűnbánat szentségét védő titoktartási fegyelem. A szó szoros értelmében vett gyónási titok, a szentségi pecsét (*sigillum sacramentale*) a gyóntatót kötelezi, s azt jelenti, hogy tilos a gyónót szóval vagy bármilyen más módon, bármi okból is, akár csak részben is elárulnia. A gyóntató a gyónásból szerzett ismereteit a gyónó kárára még akkor sem használhatja föl, ha ezzel nem árulja el őt. Ezért aki hatóság szerepét tölti be, a külső kormányzatban semmiképp sem használhatja fel gyónásban szerzett értesüléseit, függetlenül attól, mikor szerezte őket.

56 CIC 1548. kánon 2.§ 1. pont: „A tanúk kötelesek elmondani az igazságot a törvényesen kérdező bírónak. Az 1550. kán. 2. § 2. sz. előírásának tiszteletben tartásával a válaszadási kötelezettségtől mentesülnek: a klerikusok azokkal a dolgokkal kapcsolatban, melyekről szent szolgálatukra való tekintettel szereztek tudomást.”

57 A nuncius pápai követ, az Apostoli Szentszéknek egy adott államhoz, annak a kormányához akkreditált állandó képviselője püspöki vagy érseki rangban. A diplomáciai jog szerint nagykövetnek számít; a legtöbb országban őt tekintik diplomáciai testület rangelsőjének (doyenjének). A pápa nevezi ki és hívja vissza, a nemzetközi jog szabályainak megfelelően.

58 CIC 1392. kánon 1. §. „Aki a gyóntatót az 1385. kán.-ban említett büntetendő cselekmény címén egyházi előljárónál hamisan feljelenti, önmagától beálló egyházi tilalomba esik, és ha klerikus, felfüggesztésbe is.”

59 Btk. 226. § (1) bekezdés: „Aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tényt állít, híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

5.3. A gyógyítás és a vizsgálat lefolytatása

Külön kiemelés érdemel a pápai jogszabály gyógyításra vonatkozó része, mivel az egyházi jogszabályoknak nem csupán a büntetendő cselekmény szankcionálása a célja, hanem a gyógyítás is. Egyrésztől ez azt jelenti, hogy a sérelmet elszenvedő, annak családja, vagy az egyéb érintettek joggal várhatják el a tiszteletet és a méltóságuk tiszteletben tartását, ezen kívül pedig a segítségnyújtást az okozott sérelmek feldolgozásához. Másrésztől pedig nyitottságot, meghallgatást és kísérést, akár speciális segítség által is; lelki segítséget, a sajátos esetnek megfelelően orvosi, terápiás és pszichológiai segítséget.⁶⁰ Láthatóan a lelki értelemben vett gyógyításról és gyógyulásról van itt szó, amelynek célja a sérelmet szenvedett személy emberi méltóságának helyreállítása.⁶¹

A vizsgálat lefolytatására az illetékes püspök egy arra alkalmas személyt jelöl ki, aki összegyűjti a releváns információkat, meghallgatja a sértettet és az esetleges tanúkat, áttekinti az ügyben keletkezett különböző dokumentumokat, illetve szükség esetén szakembereket vonhat be, akiknek listáját az egyes államokban működő katolikus részegyházak püspöki konferenciái állítják össze.⁶² A vizsgálat lezárultáig a vizsgálat alá vont, gyermekek sérelmére elkövetett cselekményekkel vádolt személyt megilleti az ártatlanság vélelme.

Az eljárás időtartama nem haladhatja meg a 90 napot. Ezen kívül a pápai dokumentum pénzalap létrehozását rendeli el, amelynek célja a vizsgálatok költségeinek fedezése.

Azt a klerikust, aki az említett bűncselekményeket elköveti, a bűncselekmény súlyossága szerint kell büntetni, nem kizárva a klerikusi állapotból való elbocsátást vagy a letételt sem. A valószínűség megítélése tekintetében két lehetőség áll fenn, a püspök a klerikussal szemben felmerült vádat vagy valószínűsíti, és ekkor eljárást kezdeményez, vagy azt állapítja meg, hogy a vád valószínűsége (a körülmények vizsgálata mellett) nem áll fenn, ekkor nem intézkedik (de a püspöki nem nyilvános levéltárban az iratokat megőrzi, annak igazolására, hogy az eljárás lezajlott).

60 Vö. *Vos estis...* 5. cikkely, 1 § a)-c) pontok.

61 Vö. *Universal Declaration of Human Rights*, 1. cikk: „Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell hogy viseltessenek.” Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 1 cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Tiszteletben kell tartani, és védelmezni kell.”

62 Vö. *Vos estis...* 13. cikkely.

5.4. A büntetés módjai és kiszabása

Ha egy klerikus bűnösnek bizonyult kiskorú sérelmére elkövetett, a kánonjog szerinti szexuális bűncselekményben, akkor egyházi büntetéseket kell rá kiszabni, amelyek alapvetően két típusba sorolhatóak: 1) olyan intézkedések, amelyek szűkítik nyilvános szolgálatát – teljes mértékben vagy csupán a kiskorúak kizárására korlátozva. Ezeket az intézkedéseket büntetőjogi irat kísérheti; 2) egyházi büntetések, amelyek közül a legsúlyosabb a klerikusi állapotból való elbocsátás. Ameddig büntetés jogerősen nem kerül kiszabásra, indokolt az érintettet a nyilvános szolgálattól teljesen eltiltani, vagy legalább oly módon, hogy ne lehessen kapcsolatban kiskorúakkal.

A bűnösnek bizonyult klerikus vállalkozhat felelősségtudatának elmélyítésére és életének komoly megújítására, akár megfelelő terápiás, illetve rehabilitációs folyamatok révén is. Cselekményeiért azonban teljes felelősséggel tartozik. Amennyiben bebizonyosodik, hogy a klerikust igazságtalanul vádolták meg, a büntetőper ideje után a lehetőségek és körülmények függvényében őt rehabilitálni kell.

Ugyanez a helyzet abban az esetben, ha bármely egyházi intézmény világi alkalmazottja ellen merül fel kiskorúak elleni olyan szexuális vagy erotikus magatartás vádja, amely klerikusok esetében a fenti előírások szerint büntetendő: akkor szintén indokolt, hogy amennyiben fennáll a cselekmény elkövetésének valószínű gyanúja, az ügy teljes kivizsgálásáig és eldöntéséig az illető fel legyen függesztve minden olyan tevékenységtől, amelynek keretében a kiskorúakat veszélyeztethetné. A munkaviszonyban vagy megbízási viszonyban lévők esetében már a munkaszerződéseket úgy kell megkötni, hogy a munkáltató számára ez a jog biztosítva legyen.

Amennyiben egy püspöki vagy más előjárói rangban lévő klerikussal szemben teljeskörűen és minden kétséget kizáróan bebizonyosodik az, hogy valóban elkövette a terhére felrótt cselekményeket, akkor a vizsgálat teljes anyagát Rómába, a Szentszékhez, a megfelelő dikasztériumhoz kell eljuttatni, amely végül döntést hoz. A tanulmányomban elemzett pápai dokumentumba foglalt cselekmények esetében a Hittani Kongregációhoz kell továbbítani az aktákat.

6. Az egyházi vizsgálat és az állami törvénykezés kapcsolata

Az egyházi és a világi hatóságok kapcsolata két fontos szempontból jelentős a vizsgálat lefolytatása kapcsán. „A kánonjog szerinti feljelentés

nem vonja maga után semmiképpen annak a jognak a megvonását vagy korlátozását, hogy az illetékes polgári jogi fórum előtt eljárást indítsanak. Amennyiben a feljelentő úgy határoz, hogy a világi fórum előtt is eljárást kezdeményez, az illetékes egyházi hatóságnak az érvényes kánonjogi és világi jogi előírások figyelembevételével gondoskodnia kell minden lehetséges lelki és pszichológiai támogatásról az áldozatok számára.” – írja a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia „Irányelvek a kiskorúak védelmében” című dokumentuma. Vagyis az egyik lehetőség az, hogy a sértett személy a kánjogi eljárás mellett, azzal párhuzamosan tehet akár állami büntetőjogi feljelentést, akár pedig polgári pert indíthat a sérelme ellentételezésének elérésére. Kérdésként merül fel, hogy amennyiben a sértett csak állami feljelentést tesz, vagy pert indít, de kánonjog szerinti feljelentést nem tesz, milyen eljárasmódot kell követni. Álláspontom szerint, amennyiben az egyházi hatóság tudomására jut, hogy valamely klerikust a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális visszaélések miatt állami büntetőeljárás alá vontak, avagy annak ellentételezésére polgári pert indítottak ellene, akkor az egyházi hatóságnak is meg kell indítania a kánoni eljárást, a bejelentés hiánya ellenére is, hiszen az állami eljárások megindítása hasonló joghatályú, mint ha a sértett bejelentést tett volna.

A másik lényeges szempont, amiről a pápai dokumentum rendelkezik is, az hogy a dokumentumban foglalt intézkedések megtétele nem menti fel a vizsgálat lefolytatóját azon kötelezettsége alól, hogy azokat a cselekményeket, amelyeket az állami jog büntetni rendel, az állami bűnüldöző hatóságok felé bejelentse. Ferenc pápa 2019. december 4-én kelt apostoli levelében rendelkezik arról, hogy a *Vos estis lux mundi* motu proprio-ban meghatározott ügyek tekintetében feloldja a pápai titoktartás követelményét, annak érdekében, hogy az állami hatóságok az egyházi vizsgálatok eredményeit megismerhessék, és a bejelentést az egyházi hatóságok a civil hatóságok felé megtehessék. Ezek a bűncselekmények azok, amelyek a 'Normae de gravioribus delictis' kezdetű pápai iratban a Hittani Kongregáció hatáskörébe lettek utalva, illetve II. Szent János Pál 2001. április 30-i 'Sacramentorum Sanctitatis Tutela' motu proprio-jában kerültek meghatározásra. A rendelkezés alapján a hivatali titoktartás nem zárja ki az állami törvények által bárhol megállapított kötelezettségek teljesítését, ideértve a bejelentési kötelezettségeket, valamint a polgári igazságszolgáltatási hatóságok végrehajtási kérelmének teljesítését, illetve

a feljelentőt, a sértett személyt és a tanúkat az ügy tényállása tekintetében hallgatási kötelezettség nem terhelheti.⁶³

Ez a rendelkezés azért jelentős, mert amennyiben az egyház fenntartaná a titoktartási kötelezettségét, akkor a szexuális visszaélést elkövető személy megbüntetésére csak egyházi szabályok alapján kerülhetne sor, így viszont minden lehetőség adott arra, hogy az egyházi büntetés mellett az állami szervek által meghatározott eljárásra és büntetés-kiszabásra is sor kerülhessen. Ugyanis az egyházi büntetés kiszabása nem mentesíti az érintett elkövetőt a további felelősségvállalás alól.⁶⁴ E mellett az ilyen cselekményeket elkövető számára szükséges az erkölcsi jellegű büntetés elszenvedése is, amelynek lényeges eleme, hogy az elkövetőt elrettentse az újabb, ilyen vagy hasonló cselekmények elkövetésétől.

7. Záró gondolatok

Tanulmányomban kísérletet tettem arra, hogy összefoglaljam a katolikus egyház azon gyakorlatát, amellyel rendezi, kivizsgálja és szankcionálja azokat a szexuális visszaéléseket, amelyek sértettjei gyermekkorúak, és amelyek esetében az elkövetéssel vádolt személy klerikus, szerzetes vagy olyan világi személy, aki egyházi oktatási, nevelési, vagy gyermekekkel foglalkozó szociális, vagy gondozó intézményben dolgozik.

A *Vos estis lux mundi* dokumentum egy teljes eljárásrendet biztosít az egyházi vizsgálóbizottságok számára, annak felderítésére, hogy az ilyen cselekményekkel vádolt személyek valóban elkövették-e a terhükre rótt cselekményeket, és biztosítja azt is, hogy az állami hatóságok is hatékonyan léphessenek fel az ilyen személyekkel szemben.

„Ti vagytok a világ világossága. A hegyen épült várost nem lehet elrejteni.” A mi Urunk, Jézus Krisztus arra hív meg minden hívőt, hogy a szentség, az egység és az erény ragyogó példaképe legyen. Mi mindnyájan arra kaptunk meghívást, hogy életünkben és felebarátainkhoz fűződő kapcsolatunkban konkrét tanúságot tegyünk a Krisztusba vetett hitünkéről.” – írja Ferenc pápa.

Ahhoz, hogy ez a pápa által megfogalmazott elvárás megvalósulhasson a katolikus egyházban, fel kell számolni az ilyen visszaéléseket, bátran

63 Vö. Rescritto del Santo Padre Francesco con cui si promulga l’Istruzione sulla riservatezza delle cause. In: *Bollettino Sala Stampa della Santa Sede*, 2019, n. 1011.

64 Btk. 4. § (1) bekezdés: „Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.”

szembe kell nézni a problémákkal, nyíltan vállalni kell a felelősséget, és a jövőbe tekintve együtt kell felépíteni egy jobb, igazságosabb társadalmat, amely az egymás iránti felelősségre épül.